

Guía Docente				
Datos Identificativos				2022/23
Asignatura (*)	Políticas de atención ás persoas maiores	Código	615525024	
Titulación	Mestrado Universitario en Políticas Sociais e Intervención Sociocomunitaria			
Descritores				
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos
Mestrado Oficial	1º cuatrimestre	Segundo	Optativa	6
Idioma	CastelánGalego			
Modalidade docente	Presencial			
Prerrequisitos				
Departamento	Pedagogía e Didáctica			
Coordinación	Fernández Suárez, Mónica Belén	Correo electrónico	belen.fernandez.suarez@udc.es	
Profesorado	Fernández Fernández, Melchor Fernández Méndez, Diana Fernández Suárez, Mónica Belén Teijeiro Cal, Noelia	Correo electrónico	melchor.fernandez@usc.es diana.fernandez2@col.udc.es belen.fernandez.suarez@udc.es noelia.teijeiroc@udc.es	
Web				
Descrición xeral	Esta materia diríxese a favorecer a análise crítica das políticas de atención ás persoas maiores mediante o estudo de distintas contribucións teóricas, documentos, informes e normativa.			

Competencias do título	
Código	Competencias do título
A2	CE2 - Interpretar os feitos e as políticas sociais desde os distintos paradigmas teóricos vixentes na análise da exclusión.
A3	CE3 - Diseñar e desenvolver procesos de observación e documentación para o estudo das políticas e os sistemas de benestar social.
A4	CE4 - Recompilar e interpretar a información suficiente para chegar a diagnósticos fiables sobre os riscos de exclusión e os factores de vulnerabilidade social.
A5	CE5 - Interpretar as situacións e os procesos de marxinação social e económica de colectivos desde unha perspectiva histórica e macroestrutural.
A6	CE6 - Avaliar a capacidade e eficacia das medidas de intervención para corrixir ou previr situacións e procesos de exclusión social.
A21	CEE1 - Explicar os procesos de exclusión vinculados ás transformacións da estrutura familiar e por idades das sociedades.
A23	CEE3 - Identificar as dinámicas interxeracionais, biolóxicas e socioeconómicas que xeran situacións de exclusión.
A24	CEE4 - Identificar situacións e procesos de segregación de colectivos vulnerables asociados ao avellentamento demográfico.
A25	CEE5 - Actuar como profesional competente e cualificado/a no ámbito do deseño, a xestión e a avaliación de proxectos de investigación, políticos e sociais sobre situacións de dependencia.
A26	CEE6 - Actuar como profesional competente e cualificado/a no ámbito do deseño, a xestión e a avaliación de políticas de intervención dirixidas á conciliación familiar e ás necesidades dos maiores.
B2	CB2 - Aplicar e integrar os coñecementos a contornos e problemas emerxentes e indefinidos, na práctica investigadora e profesional.
B4	CB4 - Identificar os dilemas éticos e a responsabilidade social tras os retos formulados na práctica profesional e investigadora.
B7	CB7 - Que os estudantes saiban aplicar os coñecementos adquiridos e a súa capacidade de resolución de problemas en contornos novos ou pouco coñecidos dentro de contextos máis amplos (ou multidisciplinares) relacionados coa súa área de estudo.
B13	CX1 - Comprender e integrar coñecementos complexos para traducilos en propostas de investigación e programas de intervención en contextos sociais problemáticos.
B14	CX2 - Realizar unha análise crítica da realidade social e do desenvolvemento profesional vinculada aos feitos sociais sobre os que se traballa.
B15	CX3 - Diseñar, aplicar e avaliar proxectos de investigación en ciencias sociais relacionados cos procesos e as situacións de exclusión social.
B18	CX6 - Valorar a adecuación das distintas ferramentas teóricas, metodolóxicas e técnicas ás preguntas e os obxectivos específicos formulados sobre a realidade social e as políticas sociais.
C1	CT1 - Expresarse correctamente, tanto de forma oral como escrita, nas linguas oficiais da comunidade autónoma.

C3	CT3 - Utilizar as ferramentas básicas das tecnoloxías da información e as comunicacións (TIC) necesarias para o exercicio da súa profesión e para a aprendizaxe ao longo da súa vida.
C5	CT5 - Entender a importancia da cultura emprendedora e coñecer os medios ao alcance das persoas emprendedoras.
C6	CT6 -Adquirir habilidades para a vida e hábitos, rutinas e estilos de vida saudables.

Resultados da aprendizaxe			
Resultados de aprendizaxe	Competencias do título		
Analizar as políticas e os programas destinados á atención ás persoas maiores e/ou en situación de dependencia	AM2 AM4 AM5 AM21 AM23 AM24	BM4 BM7 BM14	CM1 CM3 CM5 CM6
Coñecer e explicar o desenvolvemento xurídico-legal das políticas de atención á dependencia en España e no contexto da Unión Europea.	AM3 AM4 AM5 AM6	BM7 BM14 BM18	CM1 CM3 CM5 CM6
Propoñer políticas, programas e plans de intervención destinados á poboación maior e/ou en situación de dependencia	AM3 AM25 AM26	BM2 BM4 BM7 BM13 BM15	CM1 CM3 CM5 CM6

Contidos	
Temas	Subtemas
1.TEORÍAS SOBRE O ENVELLECIMENTO	1.1.Contexto socioeconómico. 1.2.Teorías sociais do envellecemento. 1.3.Cambio de paradigma.
2. AS POLÍTICAS SOCIAIS DESTINADAS ÁS PERSOAS MAIORES E/OU EN SITUACIÓN DE DEPENDENCIA.	2.1. A participación social das persoas maiores e/ou nunha situación de dependencia. 2.2.Calidade de vida e benestar: conceptualización de dependencia, autonomía e vulnerabilidade. 2.3. Envellecemento, dependencia e dereitos humanos.
3. POLÍTICAS DE ATENCIÓN Á DEPENDENCIA EN ESPAÑA E NA UE DESTINADAS ÁS PERSOAS MAIORES E/OU EN SITUACIÓN DE DEPENDENCIA.	3.1. Marco internacional e da Unión Europea. 3.2. Marco español. 3.3. Marco autonómico e local.
4. PROGRAMAS E MODELOS DE INTERVENCIÓN E ACCIÓN CON PERSOAS MAIORES E/ OU EN SITUACIÓN DE DEPENDENCIA.	4.1. Perspectivas de intervención. 4.2. Programas dirixidos a persoas maiores e/ou en situación de dependencia: comunicación, sexualidade, malos tratos, alfabetización dixital, dependencia, etc.

Planificación				
Metodoloxías / probas	Competencias	Horas presenciais	Horas non presenciais / traballo autónomo	Horas totais
Aprendizaxe colaborativa	A3 A4 A6 A24 A25 A26 B2 B7 B13 B15 C1 C5 C6	6	14	20
Discusión dirixida	A4 A5 A6 A21 A24 B2 B14 B18 C5 C6	6	15	21

Lecturas	A2 A3 A5 A23 A24 B4 B14 C3 C5	8	20	28
Proba de ensaio	A2 A4 A5 A6 A21	2	38	40
Seminario	A4 A5 A6 A21 A25 A26 B2 B7 B13 B15 B18 C1 C3 C5 C6	4	26	30
Sesión maxistral	A2 A4 A5 A21 A23 A24 B4 B14 C5	7	0	7
Atención personalizada		4	0	4

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descrición
Aprendizaxe colaborativa	Conxunto de procedementos de ensino-aprendizaxe guiados de forma presencial e/ou apoiados con tecnoloxías da información e as comunicacións, que se basean na organización da clase en pequenos grupos nos que o alumnado traballa conxuntamente na resolución de tarefas asignadas polo profesorado para optimizar a súa propia aprendizaxe e a dos outros membros do grupo, na procura da aplicación da teoría á praxe, mediante o traballo de situacións relacionadas co exercicio profesional.
Discusión dirixida	Técnica de dinámica de grupos na que os membros dun grupo discuten de forma libre, informal e espontánea sobre un tema, aínda que poden estar coordinados por unha persoa moderadora, na que se aplicarán os contidos traballados nas lecturas e nas sesións maxistrais.
Lecturas	Son un conxunto de textos e documentación escrita relacionada coa materia obxeto de estudo que se recolleron e editaron como fonte de estudo e profundización nos contidos traballados.
Proba de ensaio	Proba na que se busca responder por escrito a preguntas de certa amplitude valorando que se proporcione a resposta esperada, combinada coa capacidade de razoamento (argumentar, relacionar, etc.), creatividade e espírito crítico. Permite medir as habilidades como a capacidade de crítica, de síntese, de comparación, de redacción e de orixinalidade do estudante; polo que implica un estudo amplo e profundo dos contidos, sen perder de vista o conxunto das ideas e as súas relacións.
Seminario	Técnica de traballo en grupo que ten como finalidade o estudo intensivo dun tema. Caracterízase pola discusión, a participación, a elaboración de documentos sobre un tema obxeto de estudo da materia e as conclusións ás que teñen que chegar todos os compoñentes e as do seminario. Consistirá nunha presentación oral sobre dun tema específico obxeto de estudo da materia.
Sesión maxistral	Exposición oral complementada co uso de medios audiovisuais e a introdución de algunhas preguntas dirixidas ao alumnado, coa finalidade de transmitir coñecementos e facilitar a aprendizaxe. A clase maxistral é tamén coñecida como ?conferencia?, ?método expositivo? ou ?lección maxistral?. Esta última modalidade sóese reservar a un tipo especial de lección impartida por un ou unha docente en ocasións especiais, cun contido que supón unha elaboración orixinal e baseada no uso case exclusivo da palabra como vía de transmisión da información á audiencia. Nestas sesións se traballará o tema inicialmente, para poder profundizar no mesmo a través das lecturas.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición
Seminario	A atención personalizada que se refire para o seminario consiste en titorías grupais ou individualizadas, presenciais ou por internet, para poder facer as revisións do traballo de cara á súa presentación e para poder consultar as dúbidas con respecto da súa elaboración.

Avaliación			
Metodoloxías	Competencias	Descrición	Cualificación

Discusión dirixida	A4 A5 A6 A21 A24 B2 B14 B18 C5 C6	A avaliación será continua mediante a: Participación activa no desenvolvemento das clases maxistrais (10%) Preparación previa das lecturas para os debates (15%)	25
Seminario	A4 A5 A6 A21 A25 A26 B2 B7 B13 B15 B18 C1 C3 C5 C6	O traballo que se realizará para a materia consistirá nun traballo sobre o análise dunha política social ou a proposta ou análise dun programa ou modelo de intervención para persoas maiores e/ou dependentes, que se presentará oralmente no seminario. Para avaliar os traballos presentados polo alumnado se terán en conta os seguintes criterios de avaliación xeral: Relevancia, pertinencia e organización coherente dos contidos Emprego de medios audiovisuais ou outros recursos como apoio Nivel de comprensión dos contidos básicos Claridade expositiva Utilización da terminoloxía propia da materia. Recursos bibliográficos empregados.	35
Proba de ensaio	A2 A4 A5 A6 A21	A avaliación consistirá na realización dun ensaio crítico sobre un dos temas do programa.	40

Observacións avaliación

Recoméndase

os envíos dos traballos telemáticamente e de non ser posible, no utilizar plásticos, elixir a impresión a dobre cara, empregar papel reciclado e evitar imprimir borradores.

Débese facer un uso sostible dos recursos e a prevención de impactos negativos sobre o medio natural.

Débese

ter en conta a importancia dos principios éticos relacionados cos valores da sosenibiliade nos comportamentos persoais e profesionais.

Fontes de información

Bibliografía básica

Abellán García, A., Ayala García, A. & Pujol Rodríguez, R. (2017) Un perfil de las personas mayores en España, 2017. Indicadores estadísticos básicos. Madrid, Informes Envejecimiento en red nº 15, 48 p. [Fecha de publicación: 31/01/2017; última versión: 27/03/2017].
<<http://envejecimiento.csic.es/documentos/documentos/enred-indicadoresbasicos17.pdf>>

Alemán Bracho, M. d. C., & Martín García, M. (2014). Envejecimiento y derechos humanos. Miscelánea Comillas: Revista De Ciencias Humanas y Sociales, 72(140), 227-255. Buendía Vidal, J., ed. lit. In Buendía Vidal J., ed. lit. (Ed.), (2010). Gerontología y salud : Perspectivas actuales. Madrid (sp): Biblioteca Nueva. Campos Aldana, A. L., & Huertas de González, C. (2011). Hacia la comprensión integral de los procesos de vejez y envejecimiento desde las diferentes perspectivas. Revista Tendencias & Retos, (16), 111-123. Cerri, C. (2015). Dependencia y autonomía: Una aproximación antropológica desde el cuidado de los mayores. Athenea Digital: Revista De Pensamiento e Investigación Social, 15(2), 111-140. Conejero Paz, E. (2016). Políticas de envejecimiento: ¿un dilema sin resolver? 3c Empresa: Investigación y Pensamiento Crítico, 5(4), 58-64. Corte, B. (2011). La comunicación como un derecho humano y su papel en la longevidad. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 10-16. Dabove Caramute, M. (2011). Ancianidad, derechos humanos y calidad de vida. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 1-4. Dabove Caramute, M. (2011). Autonomía y atención de los ancianos en situación de dependencia en España. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 2-35. de la Serna Bilbao, M. (2011). Las tecnologías de la información. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 11. Dulcey Ruiz, E. (2011). Calidad de vida y derecho al reconocimiento en la vejez. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 6-13. Ezquerro, S., Pérez Salanova, M., Pla, M. & Subirats, J. (Ed.), (2016), Edades en transición, envejecer en el siglo XX : Edades, condiciones de vida, participación e incorporación tecnológica en el cambio de época (1ª ed ed.). [Barcelona] (sp): Ariel. Fuente Robles, Yolanda María de la, Sotomayor Morales, E. M., & Martín Cano, M. d. C. (2016). 535. vulnerabilidad sobrevenida en personas en situación de dependencia en España. Scripta Nova: Revista Electrónica De Geografía y Ciencias Sociales, (20) García Medina, J. (2011). La protección jurídico-civil de la ancianidad. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 9-15. Gil Calvo E. (Ed.) (2003) El poder gris : Una nueva forma de entender la vejez (1a ed ed.). Barcelona (sp): Mondadori. Giró Miranda J. (Ed.) (2004) Envejecimiento y sociedad : Una perspectiva pluridisciplinar [Logroño] (sp): Universidad de La Rioja, Servicio de Publicaciones. Gracia Ibáñez, J. (2011). El maltrato familiar hacia las personas mayores. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 4-26. Grosman, C. (2011). Una intersección compleja. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 12-29. Hernando Ibeas, M. V. (2004). Habilidades de comunicación con las personas mayores. Envejecimiento y sociedad: Una perspectiva pluridisciplinar (1st ed., pp. 103-141) Universidad de La Rioja. Hernando Ibeas, M. V. (2005). Sexualidad y afectividad en la vejez. Envejecimiento, salud y dependencia (1st ed., pp. 63-80) Universidad de La Rioja. Hernando Ibeas, M. V. (2006). Teorías sobre el fenómeno del envejecimiento. Envejecimiento activo, envejecimiento en positivo (1st ed., pp. 37-64) Universidad de La Rioja. Izquierdo Martínez, A., & Izquierdo Dopf, A. (2005). Psicología del desarrollo de la edad adulta: Teorías y contextos. Revista Complutense De Educación, 16(2), 601-619. Lassen, A. J. (2015). Biopolíticas de la vejez: Cómo el conocimiento sobre el envejecimiento forma políticas de envejecimiento activo. Sociología Histórica: Revista De Investigación Acerca De La Dimensión Histórica De Los Fenómenos Sociales, (5), 331-362. Leturia Arrázola, F. (2011). Los derechos de las personas mayores. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 8-24. Lynch, K., Baker, J. & Lyons, M. (Ed.) (2014), Igualdad afectiva : Amor, cuidados e injusticia. Madrid: Morata. Martín Cuadrado, A. M., Gallego, D. J., Alonso, C. M. (Ed.), (2010) El educador social en acción : De la teoría a la praxis. Madrid: Editorial Universitaria Ramón Areces. Martínez Rodríguez, T., Díaz-Veiga, P., Rodríguez Rodríguez, P.; Sancho Castiello, M. (2015). Modelo de atención centrada en la persona. Presentación de los Cuadernos prácticos. Madrid, Informes Envejecimiento en red, nº 12. [Fecha de publicación: 30/07/2015]; <http://envejecimiento.csic.es/documentos/documentos/enred-modeloatencioncuadernosmatia.pdf>

Maya Jariego I. (Ed.), (2007) Estrategias de intervención psicosocial. Madrid: Pirámide. Melero Marcos, L., Melero Ventola, A., & Valdivieso Pastor, J. (2013). Envejecimiento y pobreza: Vinculaciones y soluciones propuestas. International Journal of Developmental and Educational Psychology: INFAD. Revista De Psicología, 2(1), 271-286. Mondragón Ruiz de Lezana, Miren Jaione. (2011). Condiciones de vida y ausencia de bienestar de las personas mayores. Oñati Socio-Legal Series, 1(8), 3-23. Muñoz Tortosa J. (Ed.), (2002) Psicología del envejecimiento. Madrid: Pirámide. Neugarten, B. (Ed.), (1999). Los significados de la edad. Barcelona: Herder. Pickard S. (Ed.), (2016). Age studies : A sociological examination of how we age and are aged through the life Course. Los Angeles: Sage. Prieto, D., Etxeberria, I., Galdona, N., Urdaneta, E., & Yanguas, J. (2009). Las dimensiones subjetivas del

envejecimiento. Colección estudios, Serie personas Mayores. España: Ministerio de Sanidad y Política Social.

España. Ramos Toro M. (Ed.), (2016). *Envejecer siendo mujer : Dificultades, oportunidades y retos*. Barcelona: Bellaterra.

Rodríguez Álvarez, V., & Rubiera Morollón, F. (2016). Panorama de las buenas prácticas y políticas adoptadas en la unión europea frente al envejecimiento. *Investigaciones Regionales: Journal of Regional Research*, (34), 139-171.

Sáez Carreras, J., Pinazo Hernandis, S., & Sánchez Martínez, M. (2008). La construcción de los conceptos y su uso en las políticas sociales orientadas a la vejez: La noción de exclusión y vulnerabilidad en el marco del envejecimiento. *Revista Del Ministerio De Trabajo e Inmigración*, (75), 75-94.

Tobío Soler, C. (2008). Redes familiares, género y política social en España y Francia. *Política y Sociedad*, 45(2), 87-104.

Vicente Blanco, D. F. J. (2011). La protección de los adultos en el derecho internacional privado codificado por la conferencia de la haya: El convenio de 13 de enero de 2000 y sus soluciones. *Oñati Socio-Legal Series*, 1(8), 15-23.

Bibliografía complementaria	Oddone, M.J. (2013). Antecedentes teóricos del Envejecimiento Activo. Madrid, Informes Envejecimiento en red, nº 4. [Fecha de publicación: 28/09/2013].http://envejecimiento.csic.es/documentos/documentos/oddone-antecedentes-1.pdf; Sánchez, M., & Díaz, P. (2007). La evaluación de los programas intergeneracionales. Colección Documentos, Serie Documentos Técnicos, IMSERSO. World Health Organization. (2007). Ciudades globales amigables con los mayores: una guía. Suiza: Organización Mundial de la Salud.
------------------------------------	--

Recomendacións

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Materias que continúan o temario

Observacións

Nas clases sosterase o principio de debate democrático, escoitando e respetando todas as opinións diversas en torno aos temas tratados, tanto de parte do profesorado como do alumnado.

(*A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías